

ЗМЕСТ

ЛЕГЕНДЫ

Адкуль свет пайшоў	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	4
Адкуль пайшлі беларусы	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	4
Чаму немаўляты не ходзяць	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	6
Зямля	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	7
Страцім-лебедзь	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	8
Вырай	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	9
Чаму конь аніколі не пад'есць	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	9
Чаму ў сенакос і ў жніво ідзе дождж	
<i>Апрацаваў Якуб Колас</i>	10
Мядзведзь	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	11
Адкуль каза	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	12
Бусел	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	13
Вужовы кароль	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	14

ПАДАННІ

Зачараваны замак	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	16
Змееў камень	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	17
Возера Нарач	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	18

Пра Нёман і Лошу	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	21
Менеск	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	22
Бярэсце	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	22
Браслаў	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	23
Адкуль найменне Гомель	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	25
Адкуль назва Івянец	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	25
Жодзіна	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	26
Машэка	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	27
Сіні калодзеж	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	28
Святы калодзеж	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	29
Бяздоннае багацце	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	30
Пане Каханку	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	31
Чорная дама	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	33

Казкі пра жывёл

Вясёлы кош	
<i>Апрацавала Крыстына Лялька</i>	36
Чаму ў Беларусі львоў няма	
<i>Апрацавала Крыстына Лялька</i>	37
Музыкі	
<i>Апрацаваў Якуб Колас</i>	40
Курачка-рабка	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	43

Як курачка пеўніка ратавала	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	44
Як кот звяроў напалохаў	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	46
Зайкіна хатка	
<i>Апрацаваў Якуб Колас</i>	50
Былінка і верабей	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	53
Жораў і чапля	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	55
Зайчыкі	
<i>Апрацаваў Якуб Колас</i>	57

ЛЕГЕНДАРНЫЯ КАЗКІ

Мудры Саламон	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	60
Ліха абыходзь, а добра не мінай	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	61
Адкуль узяліся грыбы	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	62
Несцерка	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	64
Маскаль у пекле	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	68
Грошы	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	69
Прагны поп	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	73
Палешукі і палевікі	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	75
Найлепшы прыяцель	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	78
Лесавік	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	79
Ваўкалак	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	81
Лазнік	
<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	82

Хут	<i>Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік</i>	83
Вядзьмак	<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	84
Цуд	<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	86

ЧАРАДЗЕЙНЫЯ КАЗКІ

Шклянныя горы	<i>Апрацавала Крыстына Лялька</i>	90
Паморак	<i>Апрацаваў Лявон Баршчэўскі</i>	103
Каток – залаты лабок	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	108
Піліпка-сыноч	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	110
Гарошак	<i>Апрацаваў Якуб Колас</i>	115
Кот Максім	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	121
Прагны багацей	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	131
Сыноч з кулачок	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	133
Залатая яблынька	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	136
Удовін сын	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	142
Хведар Набілкін і сапраўдныя асілкі	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	164
Ох і залатая табакерка	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	170
Як музыка мядзведзя граць вучыў	<i>Апрацавала Крыстына Лялька</i>	180
З рога ўсяго многа	<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	183

Дасціпны пеўнік	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	192
Залатое пяро	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	194
Жалезныя чаравікі	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	205
Сіняя Світа	
<i>Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	210
Два камені	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	214
Янка-стралец	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	216
Два браты	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	225
Чароўныя гуслі	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	230
Мядзяны воўк	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	233
Ведзьма-зладзейка	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	241
Васіль-чараўнік	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	246
Сын Адзінец	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	253
Каваль і аднавокае гора	
<i>Апрацавала Крыстына Лялько</i>	263

САЦЫЯЛЬНА-БЫТАВЫЯ

І АВАНТУРНА-НАВЕЛІСТЫЧНЫЯ КАЗКІ

Асцярожлівы пасланец	
<i>Апрацаваў Лявон Баршчэўскі</i>	268
Страхі	
<i>Апрацаваў Лявон Баршчэўскі</i>	273
Стары бацька	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	276

Не вытрываў	
<i>Апрацаваў Якуб Колас</i>	278
Разумная дачка	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	282
Шаптуха	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	290
Недалікатны сын	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	292
Стралец і рыбак	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	294
Надакучлівыя госці	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	298
Не сіла, а смеласць	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	300
Не кажы «гоп», пакуль не пераскочыш	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	303
Панская ласка	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	305
Рыжы і лысы	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	307
Кулак і парабак	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	309
Як мужык царскага генерала правучыў	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	310
Ад крадзенага не пасыцееш	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	314
Пану навука	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	316
Людзей слухай, а свой розум май	
<i>Апрацаваў Алесь Якімовіч</i>	321
Катаржнік і стараста	
<i>Апрацаваў Лявон Баршчэўскі</i>	323

Слоўнічак

<i>Склаў Уладзімір Сіўчыкаў</i>	326
---------------------------------	-----

Адкуль свет пайшоў

Як стварыў пан Бог белы свет, дык загадаў сонейку свяціць і на добрых і на ліхіх.

Але сонейка не схацела свяціць на ліхіх і стала скардзіцца пану Богу, што цяжка яму свяціць заўсёды.

Пашкадаваў тады пан Бог сонейка і загадаў яму свяціць толькі ўдзень, калі робяць свае справы людзі добрыя, а ўначы, як гуляюць ліхія, не свяціць, а адпачываць.

Адкуль пайшлі беларусы

Калі яшчэ свет толькі пачынаўся, дык анічога анідзе не было. Паўсюль стаяла толькі нежывая вада, а пасярод тае вады тырчэў адно толькі агромністы валун.

Разыграўся аднаго разу Пярун дый давай цяляць сваімі стрэламі ў той валун. Пырснулі ад тых стрэлаў тры яскаркі: белая, жоўтая і чырвоная.

Упалі тыя яскаркі на ваду, і ад іх уся вада скаламуцілася, а свет спахмурнеў як хмары.

Але па некаторым часе, як усё прасвятлілася, дык і азначылася – дзе вада, а дзе зямля.

А яшчэ па некаторым часе завялося разнастайнае жыццё і ў вадзе, і на зямлі. Завяліся і лясы, і травы, і звяры, і рыбы, і чалавек завёўся.

Па некаторым часе стаў заводзіць гэты чалавек свае чалавечыя парадкі. Доўга ён жыў ці мала, але займеў сваю сялібу, нямала жонак, а яшчэ больш дзяцей.

Было таму чалавеку прозвішча Бай, а як прыйшла ягоная апошняя гадзіна, дык паклікаў ён сваіх сыноў дый падзяліў паміж імі ўсю сваю маёмасць.

Забыўся толькі на аднаго свайго сына Белаполя, бо тым часам той быў на паляванні з любімымі сабакамі Стаўры і Гаўры.

Неўзабаве пасля бацькавага сыходу ў лепшы свет вярнуўся Белаполь з палявання, а браты і кажуць яму:

– Падзяліў бацька між намі ўсю сваю маёмасць. Табе адказаў ён сабак Стаўры і Гаўры. Наказаў ён, каб пусціў ты іх па волі: аднаго ў правы бок, а другога – у левы. Колькі абшару абягуць яны за дзень, дык уся тая зямля тваёй будзе.

Пайшоў тады Белаполь і ўпаляваў дзвюх птушак, што прыляцелі з-за мора паўднёвага дый з-за мора заходняга.

Пусціў ён адну птушку на поўдзень дый нацкаваў сабаку Стаўры:

– Вазьмі!

Пусціў Белаполь другую птушку на захад, а следам за ёю сабаку Гаўры:

– Хапай!

Паляцелі тыя птушкі ў розныя бакі, а сабакі панесліся за імі, дый так, што зямля пад імі закурэла...

Так панесліся тыя сабакі, што й дагэтуль не вярнуліся, але па іхніх слядах працягнуліся дзве рэчкі: на поўдзень пайшоў Дняпро, а на захад пралегла Дзвіна.

Паміж тымі абшарамі пачаў Белаполь сяліцца дый заводзіць свае лады і парадкі.

Развяліся ад яго плямёны пад назваю беларусы і дагэтуль на тых абшарах ходзяць, зямельку скародзяць, жыта сеюць ды ўсялякага добра нажываюць.

Чаму немаўляты не ходзяць

Здавён аніхто не хадзіў, як народзіцца – ні сабака, ні кот, ні карова. Насілі іх гаспадыні ды гадавалі цэлы год як дзіцёнка. І датуль гэтак было, покуль не стаў пан Бог хадзіць са сваімі вучнямі па зямлі.

Прышоў аднаго разу Божанька да гаспадыні, а яна на руках гушкае цяля – ведама ж, тое не ходзіць.

Пашкадаваў яе Божанька дый кажа:

– Дай ты мне ўсё тое, што ў цябе вядзецца. Перакіну я праз азярод, і стане яно хадзіць, як толькі народзіцца, хто б там сабе ні быў – ці шчаня, ці ягня, ці парася.

Падала тады гаспадыня Божаньку парася.

Узяў ён дый перакінуў парася праз азярод, а тое пабегла.

Дала яна яму жарабя. Перакінуў ён яго праз азярод – і жарабя пабегла.

Дала яму цяля – і цяля ступіла сваімі нагамі. І каго толькі ні давала – і шчаня, і кацяня, і качаня – як толькі перакіне Божанька праз азярод, дык яно і пабяжыць.

Паперадавала яна гэтак усіх, хто вёўся ў гаспадарцы, але было ў яе і малое дзіцё ў хаце.

Божанька кажа:

– Давай цяперака, гаспадынька, свайго дзіцёнка, перакіну яго праз азярод, а тады і ён і ягоныя браты, як народзяцца, адразу ж хадзіць будучь.

А яна спалохалася дый кажа:

– Не, апасаюся я за сваю крывіначку – а што як заб'ецца?!

Так і не дала свайго немаўляці.

Вось праз гэта дзеці й не ходзяць, як народзяцца.

Зямля

Святая зямелька корміць і нас, людзей, і ўсялякага звера, і кожную птушку.

Носіць на сваіх плячах, аніколі не наракае, не стогне, а як Бог пашле каму смерць, дык і прыгорне.

Маці-зямля ўсё прымае, а найбольш усякую нечысьць, ды яшчэ дзякуе. Калі хочаш ведаць, як яна дзякуе, дык навязі ў поле гною ды пасей на ім жыта, вась і дазнаешся.

Нашы дзяды і прадзеда не дарма казалі: «Тым, што зямля родзіць, падзяліся з ёю!» Гэта значыць, сам еш хлеб, а салому аддай роднай зямельцы...

Няма нікога і нічога багацей за зямлю – столькі яна родзіць хлеба, столькі дае жалеза дый іншых выкапняў! З яе капаюць гліну на печы і гаршчкі, пясок на грэблі і будоўлі, крэйду на пабелку. А ці мала хавае яна розных скарбаў і грошай? Хто, урэшце, дае чыстую здаровую ваду? Дае святая маці-зямля...